

Олив'яний перстень (скорочено)

Степан Васильченко

Київські хлопці ще восени вирішили здійснити подорож у село. Але вирушило тільки троє. Валер'ян Ліщина, син учителя, редактор шкільної стінгазети, дуже поважний та енергійний хлопець, хоч і худорлявий та невеличкий на зріст. Вітя Барановський — і слюсар, і монтер, і декоратор у шкільному драмгуртку. А ось до навчання байдужий, ніде правди діти.

Третій — Кость Ясинський, біженець з Холмщини, високий, стрункий, дуже чемний до дівчат. Навіть у школі дражнять його дівчуром.

Вітька умовив хлопців махнути в гості до Бондарів на Полтавщину. У них і пасіка є, можна меду скуштувати... Василь та Настя, що вчилися з ними разом у школі, справді запрошували влітку до своїх родичів.

Ішли довго. Йшли степами, ночували у клунях, на сіні, колись у доброго дядька на горищі. Купували молоко та хліб. Позбивали ноги так, що жах!

Якось задивилися у небо. А там хмара, золота та довга, немов Настина коса. Здалося, що вони вже близько.

Розпитували дорогу. Ось і липи, а ось і село Липовий Кут. Біжить їм назустріч якийсь дядько. Та це не дядько, це Василь Бондар! Засмаглий, дужий, у селянській сорочці.

Мати Насті та Василя нагодувала хлопців і запропонувала їм відпочити. Вечеряли під грушею надворі, а спати лягли у клуні.

Завтра в поле!

Прокинулися начебто рано, а всі уже на жнивах. Скупалися у ставку, поїли хліба, огірків та сала. Пішли на жнива. Жнуть, аж піт очі застигає. Не все вдається. Снопи розсипаються, але Бондариха не дозволяє з міських глузувати. Нехай вчаться сільської праці!

Коли посідали обідати, хлопці були вже дуже втомлені. Ніколи вони, мабуть, не забудуть того присмаленого сонцем хліба, що хрумав на зубах.

Ішли в поле до схід сонця, поверталися ввечері.

Приїхала якось до села активістка Соня "обстежувати економічний стан села, зробити доклад про яслі..." І добре було б серед молоді якусь спільну роботу організувати!

Торохтить Соня. А Бондариха радить:

— Підіть до удовиці Марини Петренкової. В неї дитина мала та ще руку вона обварила, а жито сиплеться.

Під час роботи зав'язалася суперечка. Настя казала, що на піонерів нарікають, та є за що. Соня образилася. За вечерею розмова якось не в'язалася. Та ось підійшла до гурту жінка з дитиною, та сама Марина. Не знала, як і дякувати за допомогу. Розповідала, як за роботою забула про свого малого Уласа, а коли згадала, кинулася

шукати. Знайшла малого аж біля криниці, кидав туди квіти. А що було б, коли він впав би у воду?

— Змарніла Марина, а така була весела молодиця, лихо приборкало, — зітхнула Бондариха.

Після зустрічі з Мариною Настя та Соня помирилися. Настрій поліпшився. Грає молодь, співає, жартує... Костя тягне до Насті, Настю — до Костя. А по селу чутка пішла, що з Києва надіслали школярів на допомогу німічним та незаможним. Вже розп'якують, що майже тридцять чоловік приїхало.

Кость пішов допомагати бездітним старим, вони до нього ставилися краще, ніж до рідного: "Де воно й народилося таке — привітне та роботяще?"

Валя пішов працювати до діда Маркіяна. Зійшовся старий з малим, що й водою не розіллеш. Але й сперечалися вони, руками вимахували, бо обидва були завзяті.

Вітю усе село знало. Де він — там жарти, галас. Якось наварив каші — довелося собакам викинути. Десь з жінками завівся — за попів та за віру. Вже його побити хотіли.

У суботу увечері зійшлися до Бондарихи. Василь нагадав, що у неділю по обіді — вистава. П'єску будуть грати. Настя зажурилася, що немає у неї червоної хустки. А треба ж червону! Так написано.

З Вітею сталася прикра пригода. Сидить він та плаче. Усі його розпитують, що сталося.

— Ніхто мене не любить... Сирота я...

— Але ж в тебе тато є?

— Є...

— І мама є?

— Є...

— То який же ти сирота?

А Вітя плаче. Нарешті зрозуміли, що напився він п'яний. Напився десь самогону.

— Настуню, — кричить, — не люби отого Костя вирячкуватого та носатого. Мене люби!

Ледве вклали бідолаху спати. Настя ходила за ним, як сестра-жалібниця. Клала компреси, гладила чуба.

Костю їли ревнощі, немов іржа.

Віті зранку було погано та соромно. Вирішив навіть втекти до Києва. Але як покинути Настю? Вирішив Вітя вірш скласти про кохання. Ось Кость же складає! Але далі перших трьох рядків діло не пішло.

Врешті-решт приєднався Вітя до гурту, що прямував на ярмарок.

А Настя прийшла до саду діда Маркіяна. Він свої дерева викохував "по книжках", тому врожай у нього був найкращий. Валя водив її садом, пригощав словами та яблуками. Настя запросила його разом з нею та Костем на ярмарок. Мовляв, треба обов'язково придбати червону хустку. А дорогою можна репетирувати виставу. Почервонів Валя.

А ще дід Маркіян бере його на кпини. Увесь час вони сперечаються. Дід Маркіян чув дзвін та не знає, де він. То розповідає про птахів із залізним носом, то про те, що людей будуть вирощувати, немов курчат, у "кліточках".

Якось Валя Маркіянові у спорі програв, так той дід-жартівник примусив його зозулею кувати на дереві.

Радіє дід.

— А радіо, — каже, — це такий домовик...

Валя приніс книжку та докладно всім розповів, що таке радіо. Усі погодилися, що цього разу вже дід програв. Нехай він, як кінь, провезе Валу кругом майдану. Але Валя відмовився, бо не хотів соромити свого старого друга. Навіть сльозу крадькома витер.

А ось і ярмарок! Наче марево у степу. Море сміху. Море гомону-гумору. Вітя на ярмарку купив цукерок — для Насті. Повертається, бачить: над водою сидить пара. Це Кость та Настя. На руці у Насті — олив'яний перстень. Щойно купила. Кость той перстень зняв, почав казати, що дід з бабою, у яких він працює, умовляють його залишитися у них за сина. Обіцяють оженити його тут, у селі...

"Зрадниця! — подумав Вітя. — Отой твій перстень повинен бути у мене на руці..."

Ось і вечір невдовзі. Треба починати виставу. Настя у червоній хустці грає головну роль. Вона така приваблива, що суфлер Валя загубив усі слова, що мав підказувати.

Кость замість репетицій залицявся до Насті, отже, верзе казна— що. Соня за лаштунками переживає. Та ось гра налагоджується, кращає... Оплески! Соня щаслива, це ж вона була головною розпорядницею.

Кость і Вітя немов збожеволіли. Бігають за Настею, тикають у руки записочки. А дівчині байдуже. Раптом вони з Сонею кудись зникли. Пішли на город корові нарвати. Нарвали та всілися на рядні. Записочки при місяці читають. Не знає Настя, що робити. І той пише, і другий пише, і той просить персня, і другий...

Вітя відшукав Настю на городі та рішуче запропонував їй розписатися з ним у загсі. А йому усього шістнадцять років! А може, й п'ятнадцять...

Другого дня було свято Маковія. Бондариха пекла паляниці та пироги з яблуками.

Настя серед двору вимішувала свині дерть у цебрі. Раптом з'явився Вітя. З наганом!

Замість куль, щоправда, було понатикано жолудів.

Вітя тицьнув Насті записку. Мовляв, якщо за дві години дівчина не погодиться зв'язати свою долю з ним, з Вітею, він... Далі замість слів — малюнок: два трупи в полі, а над трупами — зграя вороння.

Настя злякалася та ще й Соню перелякала.

Від моторошних думок відволікла Вітю добра подія: почали качати мед. Покликали Вітю, бо де качають — там пригощають. Вітя ще намагався зберегти трагічний вигляд, але як допався до меду, забув про нещасне кохання. Вже поспорив з Валею, що виїсть всю миску. Поставив свій наган, а Валя — лижви.

Сталося те, що мало статися: об'ївся Вітя, заболів у нього живіт.

Дівчатка чекали на Вітю, чекали та побігли його шукати. Валя сказав їм, що Вітя хворий.

"Щось собі заподіяв!" — промайнула думка.

Коли ж дівчата дізналися, що невтішний Вітя просто об'ївся, то вони зайшлися шаленим нестримним реготом.

— Валю... навіщо... ти... сказав? — простогнав Вітя.

Бондариха, побачивши Настю з Костем та почувши від Соні про залицяння Віті, суворо поговорила з донькою. Настя після цієї розмови була червона, як буряк. Забрала дівчина в хлопця перстень, зажбурнула його у чужий сад, а що до чого пояснювати не стала.

Але кілька днів гарячої праці — і все забулося. Троє сусідів разом з Оксаною найняли машину — молотити. Вітя поводився, як справжній машиніст. Це було його свято, бо ж на техніці він справді знався.

Та ось, неначе грім з ясного неба, прийшов лист з Києва. Треба було хлопцям повертатися до навчання. Вітя агітував сільських хлопчаків їхати до семирічки. Там, мовляв, охоче сільських приймають та ще й безкоштовні сніданки дають. Настя повинна була залишитися у селі, бо треба було допомагати матері.

— А хочеш, Настю, я залишуся? — спитав Кость.

— Ні, Ти здібний. Тобі треба вчитися далі. Не хочу я стояти на твоєму шляху, — відповідала Настя із сумом.

Хлопці гаряче сперечалися, ким краще стати у майбутньому. Інженером? Лікарем?

Тільки Кость рішуче сказав, що обрав собі фах агронома. І як вивчиться, обов'язково повернеться до села. Присягався він Насті, що ніколи її не забуде.

Тоді Настя повернула йому той перстень. Скільки вона, бідолашна, греблася у бур'яні. Руки-ноги поколола. Нарешті знайшла!

— Тільки, Костю, якщо колись знайдеш кращий, золотий, то мій, бідний, нікому не показуй, щоб не насміялися з нього. Жбурни його до Дніпра...

Прощалися у Бондарихи. Розповіла вона, скільки лиха у житті натерпілася, поки удовицею діточок викохала. Скільки важкої праці потребує земля. Зрозуміли тоді хлопці, чому Василь та Настя з такою повагою ставляться до хліба, що Василь навіть суху шкоринку підбирає, порошок з неї обдуває та шукає якусь корову, щоб з'їла. Зрозуміли, чому брат та сестра кажуть про матір — "вони". Бо Бондариха таки справді гідна поваги за її безмірну працю та щире серце.

Попрощалися хлопці. Обіцяли наступного літа знову приїхати на жнива.

Ось перед ними велике місто Київ. Сяють золоті бані, але не затьмарити їм скромного олив'яного персня.

Критика, коментарі до твору, пояснення (стисло):

Романтика праці та романтика першого кохання поєднані у цій невеличкій повісті. Три хлопці, що навчаються у Києві, кожен зі своїм характером та своєю складною долею, вирушають до села.

Там, на Полтавщині, живуть Василь та Настя, брат і сестра, які колись вчилися з Вітею, Валею та Костем разом.

У школярів канікули, а в селі — спекотний час жнив.

Якось дивно звучить слово "піонери" щодо п'ятнадцятирічних хлопців, що навіть одружитися збираються негайно. Але треба знати, що в ті часи, коли писалася повість, молодіжні об'єднання в Україні ще були невдосконалені.

Міські хлопці йдуть до села Липовий Кут, ще не знаючи, що на них чекає. Жнива дуже втомлюють їх, але й захоплюють. Вони починають розуміти, як важко дістається хліб.

Ліризм та драматизм поєднуються у творі з м'яким народним гумором. Дуже колоритна істота — дід Маркіян, сільський жартівник та витівник. Він своїми нісенітними витівками немов оживляє життя села. Та цей дід зовсім не блазень, бо ростить свій сад "по книжках" і має найкращі плодові дерева у селі.

Бондариха — мати Василя та Насті — справжня українська жінка, щира, добра, справедлива. Вона може бути співчутливою та суворою. Важка праця нібито її зовсім не втомлює. Але це не так, бо лани та городи політі сльозами удовиці, що не скорилася долі й виростила двох чудових працьовитих дітей.

Недарма діти звертаються до матері на "ви".

Чудернацька істота — активістка Соня, яка спочатку здається якоюсь недоречною зі своїми папірцями та лекціями. Але читач впевнюється, що ця дівчина і справді бажає усім добра.

Гасло Соні: "Треба зробити щось спільне! Щось молодіжне!" вірно спрямовує Бондариха. Вона радить допомогти зібрати, та зв'язати жито хворої удовиці з малятком.

Вітя, Валя та Кость починають допомагати старим і самотнім. Це приносить їм справжнє задоволення. Вони відчувають, як люди села починають ставитися до них, як до рідних. Сироту Костя навіть просять зостатися у двох старих — за сина.

Праця, земля, взаємодопомога — це справжнє, це те, що єднає людей та примушує їх забути усі суперечки.

Паралельно з картинами завзятої праці Васильченко змальовує ліричні сцени. Але вони одночасно і комічні. Бо п'ятнадцятирічним зарано ще думати про доросле кохання, про шлюб та спільне життя. Кохання — це випробування.

Сором'язливий Валя, зухвалий Вітя та чутливий Кость — усі вони впадають за Настею. Але символ кохання — олив'яний перстень — все ж таки одержує Кость.

Перстень не тільки символ вірного кохання, це ще й ознака зв'язку людини з рідною землею, з хлібом, з народом.

Тому й не затьмарюють золоті бані Києва простенького олив'яного персня звичайної сільської дівчини Насті.